

ἀποδεικνύει τὸ ἀνάληθες ἐκείνων· εἶδομεν ὅτι ἡ Ἀδελφότης εἶχεν ἀπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ 1561 τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν καὶ παύειν τὸν προϊστάμενον τῆς ἐκκλησίας· θανόντος τοῦ Δανιὴλ ἐξέλεξεν ἡ καὶ ἀποδεχθεῖσα διώρισε τὸν ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Φραγγίσκου Σφόριτσα συστηθέντα καὶ φθάσαντα εἰς τὴν Νεάπολιν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1591 Κορτήσιον Βρανᾶτον, Ἑπειρώτην «ἐκ τῆς τῶν Ἑλλήνων νεολαίας» ἀναγραφόμενον τῷ 1590, ὡς ἐφεξῆς δηλωθήσεται· ὁ Κορτήσιος ἐγκαθιδρυθεὶς ἤρξατο διεκδικῶν ἰσοδιότητα τῆς προεστίας καὶ νομὴν τῶν προσόδων τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τῷ Μαμωνᾷ μᾶλλον δουλεύων ἢ τῷ Κυρίῳ, ἐναντίον τῶν κακτημένων δικαιωμάτων τῆς Ἀδελφότητος διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ 1561· εἰς ἐμπέδωσιν δὲ τούτων ἡ Ἀδελφότης συνέταξε νέον Κανονισμόν τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1593 ἐνώπιον συμβολαιογράφου· ἐν αὐτῷ ὁρίζεται ὅτι ὁ κατὰ καιροὺς ἐφημέριος νὰ λειτουργῇ κατὰ τὸ ἑλληνικὸν Ἀνατολικὸν δόγμα· ἡ ἐκκλησία θέλει ἐξαρτᾶσθαι ἐκ τοῦ ρηθέντος Ἀνατολικοῦ δόγματος, ὡς διατάττει ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία καὶ ὡς ἐτήρησε, καὶ κατὰ τοὺς θεσμοὺς καὶ νόμους τῶν ἱερῶν συνόδων», καὶ περαιτέρω· «αἱ ἱεουργίαι καὶ τὰ μνημόσυνα κατὰ τὸ Ἀνατολικὸν δόγμα νὰ γίνωνται»· πᾶν δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τυχὸν γενησόμενον παρὰ τὰ θεσπισθέντα ἔσται ἄκυρον, καθότι «αἱ διατάξεις αὗται διευκρινήθησαν διὰ τοῦ ἐγγράφου τῆς 27 Ἀπριλίου 1561 ὑπὸ τῶν μεγαλοδώρων κυριαρχῶν»¹. Εἶδομεν προσέτι ὅτι, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1597 ἐν ἰσχύϊ ἀναγνωρισθέντος τοῦ Κανονισμοῦ, ἐπηκολούθησεν ἡ παῦσις τοῦ Κορτησίου καὶ ἡ πρόσκλησις τοῦ Νικηφόρου· καὶ τούτου πάλιν ἡ παῦσις, ὁμολογηθέντος καὶ πάλιν τῷ 1610 ἐν πλήρει ἰσχύϊ τοῦ ἐν λόγῳ Κανονισμοῦ, ἂν καὶ ἡ Κουρία εἶχεν ἐγκαθιδρύσει τὸν Νικηφόρον. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων εἶναι ποτε πιστευτὸν ὅτι ὁ Κορτήσιος τὰ δῆθεν πεπλανημένα πρόβατα τῷ ποιμένι προσεκόμισεν, ὅτι τὰ δόγματα τῆς Ρωμάνης ἐκκλησίας κατέστησεν ἀσπαστὰ παρὰ τοῖς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νεαπόλεως Ἀνατολικοῖς, προθύμως δῆθεν προσελθοῦσιν εἰς ὑποταγὴν τῷ πάπῳ, ὡς λέγουσιν αἱ περὶ αὐτοῦ λατινικαὶ πηγαί;². Ἀρὰ γε εἰς ἐπίτευξιν παρομοίων ἀποτελεσμάτων ἐπεχείρησεν ὁ Κορτήσιος τὸν νοσφισμόν τῶν προσόδων τῆς ἐκκλησίας, τὴν κατάλυσιν κακτημένων δικαιωμάτων τῆς Ἀδελφότητος καὶ διεξήγαγεν ὑπερδεκαετῆ δικαστικὸν ἀγῶνα, τερ-

¹) Ν. Κατράμης, αὐτ. σ. 14 κέ.

²) *Legrand*, αὐτ., τ. III, σ. 166—172.—*Allatius*, de Cons., col. 989.—*Pompiilio Rodotà*, De... rito Greco in Italia, τ. III, σ. 180.—*Don Placido de Meester*. Le collège Pontifical Grec de Rome, Rome 1910, σ. 50.—Ἐν κώδ. Napoli II, C. 86 ἐν ὑπομνήματι περὶ τοῦ Κολλεγίου μνημονεύεται Cortesius Brana Epirota Neapolit rector ecclesiae Graecanicae constitutus (Νέος Ἑλληνομνήμων, τ. IΘ^α (1925), σ. 56).

ματισθέντα διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ; Ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ τινές, ἢ καὶ μερῖς τις, πιεζόμενοι ἢ δελεαζόμενοι, ὅπερ μαρτυρεῖται συνήθως γινόμενον, ὁμολόγησαν ὑποταγὴν τῷ πάπα λατινοφρονήσαντες, εἶναι τι ἄξιον πανηγυρικῶν; Τὸ βρέβιον τοῦ πάπα Παύλου Ε' δὲν ἐξεδόθη ὑπὲρ μειονότητος Ἀνατολικῶν ἀναμφιβόλως, ἀλλ' ὑπὲρ πλειονότητος, ὁμολογούσης τὰ πάτρια αὐτῆς δόγματα καὶ ἔμμενούσης εἰς αὐτά, ὡς διαλαμβάνει τὸ ἀπὸ 12 Σεπτ. 1593 ἔγγραφον. Ἡ δὲ περὶ τῶν ἀξιώσεων καὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ Κορτησίου ἀγρυξία τῶν βιογράφων τί ἄλλο ἐμφαίνει ἢ ἀπὸ σκοποῦ καὶ ἐν ἀκινώσει ἀποσιώπησιν; Κατὰ περίεργον μάλιστα σύμπτωσιν καὶ ὁ *Le-granā* τὸ κείμενον τοῦ *Meola*, τὸ ἐξιστοροῦν τὴν ἀξίαν μομφῆς πολιτείας ταύτης τοῦ Κορτησίου, δὲν ἀνεδημοσίευσεν, ὥς ἤρμοξε, βιογραφῶν τῷ 1895 τὸν Κορτησίον, ἄτε εἰς αὐτὸν κυρίως ἀναφερόμενον, ἀλλὰ βιογραφῶν τῷ 1903 τὸν Νικηφόρον, κατ' ἐλάχιστα ἀφορῶν αὐτόν. Οὕτω λοιπὸν διαψεύδονται τὰ ἐξυμνούμενα ἀποτελέσματα τῆς ἐν Νεαπόλει ἑλλην. ἐκκλησίας.

Γ' ΚΟΡΤΗΣΙΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ

11. Ἡ φιλολογικὴ δράσις τοῦ Κορτησίου ἀρχεται ἀπὸ τὴν προλεχθεῖσαν πενταετῆ διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰς πρώτας τάξεις τοῦ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου (1585 ἢ 1586—1590 ἢ 1591)· ἔπειτα ἀπὸ τὴν δεκατριετῆ διδασκαλίαν τῆς αὐτῆς γλώσσης ἐν τῷ Δημοσίῳ Γυμνασίῳ della Sapienza ἢ Πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως (1592—1605). Συγγραφικὰ ἔργα ἐγνωρίσαμεν ἑλληνικά τινα ἔμμετρα ἐπιγράμματα μετὰ λατινικῆς ἔμμετρον μεταφράσεως. Τέσσαρα τοιαῦτα ἐπιτάφια εἰς τὸν καρδινάλιον Ἀλέξανδρον Φαρνήσιον¹ ἀποδιώσαντα ἐν ἔτει 1589,

¹) Σημειωθήτω παρεκδοτικῶς, ὅτι ἐν κώδ. Neap. 207, περιέχοντι ρητορικὴν Ἑρμογένους, ὑπάρχει σημεῖωμα τόδε· «μεταγράφη ἢ παροῦσα βιβλος ἔτει ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως αφπδ' Σεπτεμβρίου κδ', ἐν Ρώμῃ ἀγία, ἀναλώμασι μὲν τοῦ αἰδεσιμωτάτου κυρίου κυρίου Ἀλεξάνδρου Φαρνέζε, διακόνου τῆς Ιεραρχίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καρδινάλιου· χειρὶ δὲ Ἰωάννου πρεσβυτέρου ρώσσου τοῦ Κρητός». [N. Κατραμῆς, φιλολ. Ἀνάλεκτα Ζακύνθου, ἐν Ζακύνθῳ 1880, σ. 199]. Προφανῶς ὁ τοῦ 1584 μεταγραφεὺς παρεποίησε τὸ πρῶτον μέρος σημειώματος ἐν ἀρχαιοτέρῳ κώδικι, ἐξ οὗ τὴν μεταγραφὴν ἔκαμε, διατηρήσας τὸ τελευταῖον μέρος· σώζονται ἀντιγεγραμμένοι κώδικες ὑπὸ τοῦ Ἰω. Ρώσσου τῷ 1457 (Paris. gr. 2524), τῷ 1458 (Ottobon. gr. 22), τῷ 1462 (Coisl. gr. 324), τῷ 1468 (Palat. gr. 276), τῷ 1471 (Paris. gr. 1910. Ambros. 562), τῷ 1481, 1482 (Ambr. 448, 816), τῷ 1498 (Neap. gr. 189, 191), τῷ 1494 (Neap. 190), εἰάν δεχθῶμεν ὅτι ἦτο 28 ἐτῶν τῷ 1457, εὐρίσκομεν αὐτὸν τῷ 1584 ὄντα ἐτῶν 150!! ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἀλέξ. Φαρνέζε ἐγεννήθη τῷ 1519, διαρίσθη, δεκατετραετῆς ὢν, τῷ 1533 καρδινάλιος, κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ πάπα Παύλου Γ', θεοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀπεθίωσε τῷ 1589· ὥστε ἀποκλείεται λάθος εἰς τὸ ἔτος 1584· καθ' ἡμᾶς ἡ παραποίησις εἶναι ἀναμφισβήτητος, παραβολὴ δὲ τῆς γραφῆς τοῦ Neap. κώδικος πρὸς τοὺς μνημονευθέντας τοῦ Ἰω. Ρώσσου θ' ἀποδείξη ὀρθὴν, πιστεύομεν, τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ παραποιήσεως ἀρχαιοτέρου σημειώματος.

σώζόμενα ἐν κώδ. Paris. Gr. 3067, ιζ' αἰ., καὶ ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ *Legrand* (Ἰνθ. ἀν.) ἀναδημοσιεύομεν ἑνταῦθα, ὑπενθυμιζόντες ὅσα ἐγράψαμεν προηγουμένως περὶ τοῦ ἐν τῷ τίτλῳ ἐπωνύμου Τουσοῦρεως, καὶ παραλείποντες τὴν λατινικὴν μετάφρασιν.

Ἐπιτάφιον εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον καρδ(ινάλην)
Ἀλέξανδρον τὸν Φαρνήσιον
Κορθησίου Τουσοῦρεως τοῦ Ἡπειρώτου.

I

Τύμβον Ἀλεξάνδρου περικαλλέα ἦν τις αἰείδη,
εὐνοίην, φήμην, μνήμα λέγ' ἡμερῶν·
οὐδὲ γὰρ [ὡς ἄλλοι] τάφον ἔλλαχεν, ἀλλὰ Θεουδῆς
κεῖται ἀειμνήστῳ χρώμενος εὐλογίῃ.

II

Εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ αὐτοῦ.
Ἀγλή ἡέλιοιο πολὺ πλεον ἢ τὸ πάροιθεν
λάμπει Φαρνησίου κλέψεν ἀπ' ἀγλαΐης.

III

Εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ αὐτοῦ.
Ἐνθάδε Φαρνησίου κλεινὸν δέμας, ἐνθάδε κεῖται
Ρώμης καὶ γαίης κόσμος ἠπειρεσίης.
Τῆδ' εὐεργεσιῶν ἐμαράνθη ἦρ πολυανθὲς
καῦσονίων βιοτᾶ δεύτερος ὢν Φαέθων.
Φεῦ, Ρώμη τριτάλαινα, πόθεν πάλιν, ἢ πότε τοῦ
κόσμον, ἕαρ, δέξῃ, χ' ἥλιον ἀμφίδρομον;

IV

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτόν.
Παμμήτωρ γαίη κρύπτει Φαρνήσιον, αἶ, αἶ,
κούφη αἰδομένη τοῖον ἀνακτα ἔχειν·
ὧ ἐπὶ δάκρυ χέουσι βοηθῶν ἀρχιεργῆες,
οἱ περικοσμοῦνται φάρει πορφυρέῳ·
φῶτες ἄριστ' ἄλλοι; τῶν γένος ἔστ' ἀγακλυτοῖ
οἱ τ' ἐπαγάλλονται ἀρμονίῃ ἐπέων·
ρήτορες τ' εὐκειλάδου θρονοῦσιν ῥήτορες αἰνῶς,
οἱ τ' ἐπ' ἀργαλέοι κείμενοι ὄρφανίῃ·
ἐπτάλοφος Ρώμη τῷ λείβει δάκρυα πολλά,
τῷ τάχα νηλείης δάπτεται ἠδ' αἰδέης.

Εἰς τὸν αὐτόν.

VI Καρπὸς ὄδε γλυκερὸς καμάτων σέο, Πρόσπερος δῖε,
ἤρκεσε βασκανίην, ὤπασεν εὐκλείην.

13. Ἡ προτασσομένη παραίνεσις ἔχει ὡς ἑξῆς :

ΚΟΡΘΗΣΙΟΣ

ΒΡΑΝΑΙΟΣ

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ Ο ΕΚ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΝΕΟΛΑΙΑΣ, ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΘΟΜΕΝΟΙΣ ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ

Πολλὴν μὲν εἰδέναι χάριν ἅπαντες ὀφείλουσιν οἱ σκουδαῖοι τῆς πάλαι περὶ τὴν ποιητικὴν τέχνην οὐκ ὀλίγον χρόνον ἐνασχοληθεῖσι, καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις τῶν ἀνθρώπων ὑποδείγματα μεγάλα, καὶ λαμπρά, ἐπισήμων, καὶ περιβλέπτων ἀνδρῶν γραφῇ παραδεδοκόσι τοῦ μήτε εἰς μετριότητά τε, καὶ εὐτέλειαν μηδενὶ τύχην ἐπαχθῶς οὕτως, καὶ ἀνοήτως ὄνειδίζειν, μήτε ταράττεσθαι, καὶ χαννοῦσθαι, πολλαῖς, καὶ χαλεπαῖς τοῦ καιροῦ προσβολαῖς πληττομένους, τὴν ἐπ' ἄμφω δὲ μεταβολὴν εὐπειῶς, καὶ γενναίως ὑποφέρειν. Τίτῳ Προσπέρω δὲ τῷ Μαρτινεγγίῳ ἀθάνατόν τε χάριν ἔχειν δεῖ, δι' εὐφήμου τε βοῆς ἄγειν τᾶκείνου, αὐτοῦ τε τοῦνομα κηρύττειν ἅπανταχοῦ, ὅστις τὸν ποιητικόν, ὡς εἶπεῖν, ὤκεανδὸν ἱκανῶς, ὡς εἴτις καὶ ἄλλος διαπλεύσας, καὶ τὸν ἑλληνικὸν λόγον διηκριβωμένως παιδευθεῖς, ὥστε ἐν μεσογείῳ τῆς παλαιᾶς ἐλλάδος γενέσθαι δοκεῖν, καὶ ἀττικῆς αὐτόχθονα εἶναι, ἔτι δὲ τῆς ὑψηλοτάτης φιλοσοφίας οὐ χεῖλεσιν ἄκροισι, ἀλλὰ τῶν λόγων καὶ δογμάτων αὐτῆς ἐπὶ πλεόν ἐστιασθεῖς, καὶ εἰς τὰ βάθη τῆς θεολογίας αὐτῆς καταδύς, κἄκει ἔλαιον οὐκ ὀλίγον καταναλώσας, τοῦ λυγκέως ὀξύτερον τὰ βαθύτερά τε καὶ ἀφανῆ τῶν πραγμάτων ἐσκόπησεν. Οὐκ ἐφεζόμενος δὲ τούτοις, μήτε συγκαλύπτων τὰς αὐτοῦ ἀρετάς, καὶ τοὺς πόνους ἀνεπιδέκτους μὴ ἔων, μήτε οὕτω μεγάλης ὠφελείας τοῦ παρόντος βιβλίου ὑμᾶς χηρεύοντας παρορᾶν, ὥσπερ τῆς ἐκείνου ἐπαγγελίας ἀλλότριον, ἔτι δὲ καὶ ἐννοῶν, καὶ ὡς σκοπιμώτατόν τι τέλος ἔχων τοῦ τὴν ἐλλάδα γλῶτταν σθεννυμένην ἀναζωπυρῆσαι, οἷά τις μέλιττα ἐν τοῖς δριμυτάτοις ἀνθεσι, καὶ ταῖς τραχυτάταις ἀκάνθαις τῶν πάλαι ποιητῶν, ὡς τοῦ μεγαλοφωνοτάτου Πινδάρου, Μουσαίου, Ἡσιόδου, Ὀρφέως, Καλλιμάχου, Λυκόφρονος, καὶ τοῦ τῶν ποιητῶν ἀπάντων ἡγεμόνος τε, καὶ διδασκάλου, τοῦ θεοῦ φημί Ὀμήρου ἐξανευρίσκων τὸ θεϊότατον μέλι, καὶ χρηστικώτατον, ὅθεν ἂν μέλλοι πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσεσθαι, ἑλληνορωμαϊκὸν πόνημα πλουτοφόρον, καὶ ψυχοφελές, καὶ πάσης σοφίας ἀνάπλεων ὑμῖν τοῖς φιλομαθέσι, καὶ τῆς καλλιότητος μανικοῖς, καὶ θερμοῖς ἐρασταῖς, ὡς πανδαισίαν

τινὰ κοινήν, προτίθησιν, οἷς ἔχων διατελεῖ, ὑμᾶς ἐστιῶν. Ὑμεῖς δὲ ὡς σοφώτατοι ἄνδρες τοῖς ὑπὲρ τῆς ὑμῶν ὠφελείας πᾶσαν σπουδὴν τε, καὶ ἐπιμέλειαν εἰσφερομένοις, μὴ κάμνετε δεῖγμά τι εὐχαρίστου γνώμης ἐπιδεικνύοντες. ἔσται δὲ τουτὶ πῶς; εἰ οὐχ ὡς δικολεκτοῦντες, μήτε ὡς θηρολέξεις τινές, τὰς τούτων μετέρχεσθαι βίβλους ἐθελήσετε.

Ἐρρωσθε ὡς θεῖαί μοι καὶ προσφιλέσταται ἀπασῶν κεφαλαί.

14. Ὁ Κορτήσιος ἐν σύγγραμμα ἐξέδωκε τύποις λατινιστί, οὗ μνεῖα ἐγένετο ἡμῖν ἀνωτέρω, σπανιώτατον καταστὰν ἀπὸ πολλοῦ ἀντίτυπον αὐτοῦ ἀποκτήσας ὁ *Legrand* περιέγραψε¹ τίτλος φέρεται ὁ ἑξῆς: *de Graecae et Latinae missae consensu Cortesii Branae Mazaraeaei, Graecarum litterarum professoris in publico Gymnasio Neapolitano. Neapoli 1603.* Εἰς 8^{ον} σελ. 144. Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν εἰς τὸν πρόλογον ἐξηγεῖ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐξυμνεῖ καὶ ἐκθειάζει ἡ γνωστὴ ἡμῖν Ἱστορία, ἡ ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Κολλεγίου, λέγουσα ὅτι ὁ Κορτήσιος δι' ἰσχυροτάτων ἐπιχειρημάτων ἐκ τῆς ἱερᾶς φιλολογίας εἰλημμένων ἀπέδειξεν ὅτι αἰεποτε μία ἦτο ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, μία ἡ πίστις, μία ἡ δόξα. Ἐν σελ. 139 ὁ Κορτήσιος ἐπιτάσσει ἐξάστιχον ἐπίγραμμα ἑλληνιστί, μεθηρμηνευμένον καὶ λατινιστί, ἔχον ὡς ἑξῆς:

Ὡς ἀπὸ τοῦ ἐπιγράμματος *K. B.* (δηλ. Κορτήσιος Βρανᾶς).

*Εἰ πύματον χῶρον τόνδ' ἔλλαχον, οὐκ ἐνι θαῦμα
ὡς ξένε, μὴ τάξιν μέμφε' ἀποσκοπέων.
Καὶ γὰρ ἐγὼ σοφίην μετ' ἀπειρονα, τὴν ἐνὶ βίβλω,
τῆδ' ἔσσηκα βίβλου δευόμενον χαρίτων.
Ποντοπόρος καὶ νηὶς ἐϋπλοος δευθὰ θέουσα
ποντοπλάνον γ' ἔλκει λέμβον δπισθόδετον.*

Ἐν σελ. 131—134 εὑρεται ἐπιστολὴ ὑπὸ τίτλον: «Τοῖς ἀνατολικοῖς ἅπασι θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, ὀσιωτάτοις τε μοναχοῖς καὶ θεοσεβέσιν ἱερεῦσι καὶ παντὶ τῷ χριστωνύμῳ λαῷ Κορτήσιος ὁ Βρανᾶς ἐν Κυρίῳ χαίρειν»· ἐν σελ. 135—138 κεῖται λατινικὴ μετάφρασις αὐτῆς. Παρὰ τὸν πόθον ἡμῶν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ λάβωμεν ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἀπὸ «τοῦ χρυσοῦ τούτου βιβλίου» ὡς ἀποκαλεῖ ἡ Ἱστορία, ὄντος σπανιωτάτου· εἰκάζομεν ὅμως ὅτι θὰ εἶναι προτρεπτικὴ εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς Οὐνίας, ἀφοῦ εὑρεν ὁ Κορτήσιος τὸ σύμφωνον τῆς λειτουργίας τῶν δύο ἐκκλησιῶν· παιδευθεὶς αὐτὸς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς τὰ δόγματα τῆς

¹) *Legrand*, ἐνθ. ἀν. τ. I, Paris 1894, σ. 26/27, ἀριθ. 14. — Τὸ σύγγραμμα μνημονεύει ὁ *Rodotà* καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ *Σάθας*, Νεοελ. Φιλ. σ. 405.

Ρωμάνας ἐκκλησίας ἐν τῷ Κολλεγίῳ, ὅπερ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Οἰκονόμου ἰδρύθη «εἰς ἄγραν ἀθῶων ψυχῶν» (περὶ Φραγγ. Κόκκου) ἀπεδείχθη ἀξίος Γρηγοριάδης ὡς δὲ πρῶτος ἐχρημάτισε μαθητής, οὕτω πρῶτος ἐγένετο καὶ εἰς τὴν προσηλυτιστικὴν μέθοδον καὶ ἐνέργειαν διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου, παρουσιάζων τοῖς Ἀνατολικοῖς τὸ ἀείποτε ἐνιαῖον δῆθεν τῆς θείας λειτουργίας ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐκκλησίαις. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησε δεύτερος ὁ Κερκυραῖος Πέτρος Ἀρκούδιος ἐκδούς: *Libri VII de concordia ecclesiae Occidentalis et Orientalis in septem Sacramentorum administratione*, Lutetiae 1626, τρίτος δὲ ὁ Χῖος Λέων Ἀλλάτιος, ὁ ἐμπαθέστατος κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ, δημοσιεύσας α' *de ecclesiae Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione libri tres*. . Coloniae Agrippinae 1648, καὶ β' *de utriusque ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de Purgatorio consensione*, Romae 1655. Καὶ ὁ μὲν Κορθήςσιος ἐν τῷ τίτλῳ ὀνομάζει πρῶτον τὴν ἑλληνικὴν λειτουργίαν καὶ ἔπειτα τὴν λατινικὴν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀντιθέτως προτάσσουν τὴν Δυτικὴν καὶ ἐπικάσσουν τὴν Ἀνατολικὴν, ἴσως φοβούμενοι μήπως θεωρηθῶσι μὴ ὁμολογοῦντες τὸ πρωτεῖον τῆς Ρωμάνας ἐκκλησίας.

15. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 85 χειρογράφῳ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, 15' αἰῶνος, σφύζονται τὰ ἐπόμενα ἔργα, ἑλληνιστί, τοῦ Κορθησίου¹:

α' «Λόγος εἰς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον τοῦ σοφωτάτου Κορθησίου τοῦ Ἡπειρώτου». Ἀρχ. «Νόμος οὗτος ἦνθησε παρὰ τοῖς πρὸ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἀκμάσασιν Ἑλλήσι» φ. 118.

β' «Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ αἰδεσιμώτατον καρδινάλιον Καράσπαν»² λόγος, οὗ ἡ ἀρχή· οὐ μικρὰν ἀχαριστίας ὑπόνοιαν ἀποκλίνειν ἔχοιμεν». φ. 125.

¹) Α. Π. Κεραμεύς, Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη τ. Γ', ἐν Πιερουπόλει 1897, σ. 189.

²) Γραπτέον Καράσπαν ἢ Καράσπαν ὁ Νεαπολιτανὸς Ἀντώνιος Caraffa, γένος περιφανοῦς οἰκογενείας, ἀνεδείχθη καρδινάλιος τῷ 1568 ὑπὸ πάπα Πίου Ε, ἀπέβίωσε δὲ τῷ 1591. Ἐγκρατὴς τέλειος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐξέδωκε τὴν Παλαιὰν Διαθήκην κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα μετὰ ἰδίας λατινικῆς μεταφράσεως ἐν Ρώμῃ τῷ 1587. Περὶ αὐτοῦ ὁ Χῖος Θεόδωρος Ρέντιος, ἐκ τῶν πρώτων διδασκάλων τοῦ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου, ἐν ἀνεκδότῳ, ὡς νομίζομεν, ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Γεγεύης, γράφει·... «οὐ μετρίως δέ με ἡ τοῦ ἐπιφανεστάτου Καράσπα (γρ. Καράσπα) πραότης καὶ φιλανθρωπία καὶ ἡ περὶ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν σπουδὴ παραμυθεῖται· ὄντως δὲ χαριέστατος πατὴρ πέφυκε, καθάπερ καὶ τοῦνόματος ἔτυμον αἰνίττεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, εἰ καὶ τῷ μὴ δόξειεν οὕτως εὐθὺς ἀκούσαντι συντεθέν· χαρίεις γὰρ ἀπὸς εἶτε πατὴρ τῶν φιλομαθῶν ὁ τοιοῦτος τὸν τρόπον παρὰ τοῖς εὐφρονοῦσι νομίζεται. (Χειρόγραφον τῆς ἐν Χάλκῃ Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος).

γ' «Τοῦ αὐτοῦ ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον», οὗ ἡ ἀρχὴ «ὄκνοῦντά με τὰ θέατρα τῶν πανδήμων συλλόγων», φ. 129.

δ' «Τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ κυρίῳ Ἀντωνίῳ τῷ Κορέγγῳ Κορτήσιος ὁ Βρανάσιος εὖ πράττειν». Ἀρχ. «Ἐγὼ μὲν, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή», φ. 134.

Σ' ΕΠΙΛΟΓΟΣ

16. Ὁ Κορτήσιος, ὁ Ἡπειρώτης, ὁ Τούσουρις, Βρανάσιος, Βρανάς, Μαζαρακαῖος παρέμεινεν εἰς τὴν Οὐνίαν, διότι ὑποχρεωτικῶς ἔδωκε, καίτοι δωδεκαετής, ὑπόσχεσιν καὶ δεκαπενταετῆς ὁμολογίαν πίστεως εἰς τὰ δόγματα τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας. Οἱ ζηλωταὶ βιογράφοι τοῦ Κορτησίου ἀδικοῦσι τὴν μνήμην αὐτοῦ, ἀγαλλόμενοι καὶ ἐνθουσιῶντες ἐπὶ τῇ δῆθεν ἐκλατινίσει τῶν ἐν Νεαπόλει Ἀνατολικῶν, ἐπιτευχθείση ταῖς ἐνεργείαις τοῦ Κορτησίου, ὄντος προϊσταμένου τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς ἐκκλησίας· διότι ὁ Κορτήσιος ἐν τῇ ἰδιότητι ταύτῃ ἐφρόντισε περὶ τῶν αὐτῷ συμφερόντων μόνον, παρὰ περὶ προσηλυτίσεως τῶν αὐτόθι Ἑλλήνων Ἀνατολικῶν συνορῶν τὴν ἀκμὴν καὶ πυκνότητα τούτων ἀφ' ἑνός, καὶ τὸ εὐπορον τῆς ἐκκλησίας ἀφ' ἑτέρου, ἐπεδίωξε τὴν ἰσοδιότητα αὐτοῦ εἰς τὴν προεστειάν, καὶ τὴν νομὴν τῶν προσόδων τῆς ἐκκλησίας. Ἡ παροικία διετήρησε τὸ προγονικὸν δόγμα, εἰς ὃ ὁ κτήτωρ τῆς ἐκκλησίας προώρισεν αὐτήν, ἀνωμολογεῖ δὲ καὶ ἐνέμενεν εἰς τὰ πάτρια καὶ ὅτε ἀκόμη ἐτέλει ὑπόδικος, καθὰ μαρτυρεῖ ὁ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ 1561 νέος Κανονισμὸς τοῦ 1593, καὶ τὸ παπικὸν Βρέδιον τοῦ 1610, τὸ ἀναγνώρισαν τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τεθεσπισμένα καὶ καθιερωμένα. Ὁ Κορτήσιος διὰ τῆς μακροχρονίου δίκης κατὰ τῆς Ἀδελφότητος, ὑποβληθείσης εἰς πολλὰς φροντίδας καὶ δαπάνας, προσῆψεν ἑαυτῷ μομφὴν καὶ μῶμον ἀνεξίτηλον· ἔχει ὅμως πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τὸ εὐγενὲς συναίσθημα τῆς ἀγάπης τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Γένους· ὑπερηφάνως προσαγορεύεται ὁ Ἡπειρώτης, ὁ Μαζαρακαῖος ὁμολογεῖ ἑαυτὸν Ἕλληνα καὶ συμπαθῶς ἔχει πρὸς πᾶν ἑλληνικόν· τὸν δὲ βραχὺν αὐτοῦ βίον κατηνάλωσεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Κ/Πόλις 1927.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Ἀνωτέρω (§ 14) εἶπομεν ὅτι παρὰ τὸν πόθον ἡμῶν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ λάβωμεν ἀντίγραφον τοῦ κειμένου τῆς πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς προτρεπτικῆς ἐκαίνης ἐπιστολῆς τοῦ Κορτησίου, τῆς ἐπιτασσομένης ἐν τέλει τοῦ ἤδη σπανιωτάτου συγγράμματός αὐτοῦ περὶ τοῦ συμφώνου τῆς

λαειτουργίας τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐν Σορβώννῃ καθηγητὴς κ. *Hubert Pernot*, παρ' ᾧ εὐρίσκειται ἤδη ἡ βιβλιοθήκη τοῦ μακαρίτου *Emile Legrand*, εὐηρεστήθη, ἀκούσας τὸν πόθον τοῦτον, γ' ἀποστείλῃ ἡμῖν ἄντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς, ἐφ' ᾧ ἀκαίρους ἐκφράζομεν αὐτῷ εὐχαριστίας.

Ὁ τρόφιμος τοῦ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου λαβὼν τοιαῦτα διδάγματα οἷα τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἀναφερόμενα, ἐπόμενον ἦτο γὰρ μὴ ἔχη διάφορα τούτων φρονήματα· ἢ ἐν αὐτῇ ὁμοῦς καθ' εἰρμὸν ἀναγραφὴ τῶν ἀλλεπαλλήλων δεινοπαθημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου γένους, ἀποδοτέα ἴσως εἰς ἐνδόμυχον πόνον ἐπ' αὐτοῖς καὶ συμπάθειαν πρὸς τὴν δεινοπαθοῦσαν ὁμογένειαν τοῦ ἐπιστέλλοντος, ὁ ὁποῖος, νομίζομεν, οὐδ' αὐτὸς ποτε σπουδαίως ἐπίστευσεν ὅτι ἦρκει εἰς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν δεινῶν τούτων ἢ ὑπὲρ ὧν συνηγόρει ἀναγνώρισις τῶν ἀξιώσεων τῆς Ρωμάνας ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν καὶ ὑπαγωγὴ αὐτῶν εἰς τὸν Πάπαν. Ἄξιον δὲ σημειώσεως τὸ ἀφελὲς μᾶλλον ἢ μετριοπαθὲς τοῦ Κορθησιοῦ ὕφος, παραβαλλόμενον πρὸς τὸ μεταγενεστέρων τροφίμων τοῦ Κολλεγίου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ πολυμαθοῦς Χίου Λέοντος Ἀλλατίου, ὑπερβαλόντος πάντας τοὺς ἄλλους εἰς μισελληνισμόν καὶ λατινοφροσύνην.

Ἡ ἐν λόγῳ προτρεπτικὴ ἐπιστολὴ ἔχει ὡς ἑξῆς.

*Τοῖς ἀνατολικοῖς ἀπασι θεοφιλεσιτάτοις ἐπισκόποις, δσιωτάτοις
τε μοναχοῖς, καὶ θεοσεβέσιν ἱερεῦσι καὶ παντὶ τῷ
Χριστιωνύμῳ λαῷ*

ΚΟΡΘΗΣΙΟΣ Ο ΒΡΑΝΑΣ
ἐν Κυρίῳ Χαίρειν.

Μέγα τφόντι, καὶ τιμιώτατόν τι χρῆμα, καὶ ἀπάντων ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν τῶν ἀγαθῶν τὴν ὁμόνοιαν πρόξενον εἶναι, οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν ὁμολογήσειε τῶν εὖ φρονούντων· εἴπερ διὰ ταύτης τὸ τοῦ παντὸς κόσμου σύστημα ταραχῆς ἀπάσης καὶ ἀνωμαλίας ἀπαλλαγὴν διασώζεται, οὐδὲν δὲ οὔτε τῶν ἐκ φύσεως, οὔτε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθουμένων ὀρῶμεν ἄνευ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας τε καὶ συμφωνίας τελούμενον· καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν ὁ Κύριος ἡμῶν κατεδέξατο, ἵνα εἰρηνοποιήσῃ εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μᾶλλον δὲ εἰς οὐρανοῦς ὁ αὐτὸς ἀνελθὼν τὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν τοῖς ἀνθρώποις φαίνεται καταλιπὼν ὡς ἴσον ὅν ταύτην τε χαρίσασθαι, καὶ πάντων ἀθρόων μεταδοῦναι τῶν ἀγαθῶν, ὅποσα παρῶν, καὶ ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις δι' ἄφατον φιλανθρωπίαν συναναστρεφόμενος παρέχειν ἠδύνατο· τουτὶ τὸ θεῖον

καὶ οὐράνιον δῶρον ἀποβαλὼν τὸ ἡμέτερον γένος, καὶ τὸ πρὸς Λατίνους μῖσος οἷόν τι περισπούδαστον ἀβούλως ἀσπασάμενον καὶ τὸν (σ. 132) σύνδεσμον τῆς εἰρήνης πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀρμολογίαν παγίως μὴ φυλάξαν, οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα δεινὰ πέπονθεν, ὅσα οὐδαὶς λόγος δύναται ἄν ἐναργῶς παριστάναι. Οὐ γὰρ μόνον ἡ Ἑλλάς τανῦν σύμπασα τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἀπέβαλε λαμπρότητα, καὶ οὐδὲν ἔχει σεμνόν, ἀλλ' ἢ τὰ κλεινὰ τῶν χωρίων καὶ τῶν πόλεων ὀνόματα, ἃ δὴ λείπεται τοῖς πᾶσιν οἷόν τι γνώρισμα τοῦ πάλαι ποτὲ κάλλους, καθάπερ ἱερείου τινὸς διαπεπραγμένου τὸ δέρμα, τοῦ πάλαι ποτὲ ζώου σημεῖον· ἀλλ' ὁ τούτου χεῖρον, καὶ τῶν Ἱερεμίου θρηνητῶν προσδεόμενον, ἢ τινος ἄλλου τῶν μακαρίων ἀνδρῶν τῶν συμφορᾶς μέγεθος ἐποδύρεσθαι δυναμένων ἢ ἐκκλησίᾳ τὴν ἑαυτῆς εὐπρέπειαν καὶ ὠραιότητα, ἣν ἔσχε ποτὲ ἐπὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Ἰωάννου τε τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Ἀθανασίου, τῶν μεγάλων ἱεραρχῶν ἀπεκδύσατο, διαμένει τε λύπης καὶ κατηφείας ἀπάσης ἀνάπλευσ' ἐξήρται γὰρ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη, καὶ εἰς πένθος μετεστράφησαν ἡμῶν αἱ ἑορταί, οἴκοι προσευχῶν ἀπεκλείσθησαν, τὰ θυσιαστήρια τῆς πνευματικῆς λατρείας ἀργὰ καθορῶνται· οὐκέτι τῶν χριστιανῶν σύλλογοι διαφαίνονται, ἀπελήλανται διδασκάλων προεδρίαι, οἱ λαοὶ παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἀνουθέτητοι διατελοῦσιν, οἱ ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ἐκλελοίπασιν. Καὶ ὡς ἀληθῶς ἡμῖν πρέπει λέγειν ἐκεῖνο ὅτι ἐσμικρύνθημεν παρὰ πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἐσμέν ταπεινοὶ ἐν πάσῃ τῇ γῆ· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ ἀρχῶν καὶ προφήτης καὶ ἡγούμενος, οὐδὲ ὀλοκαύτωσις, οὐδὲ θυσία, οὐδὲ προσφορά, οὐδὲ θυμίαμα, οὐδὲ τόπος τοῦ καρπῶσαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ εὐρεῖν ἔλσον· παρεδόθημέν τε εἰς χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων, ἐχθίστων ἀποστατῶν, καὶ βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ (σ. 133) πονηροτάτῳ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν· ἀλλ' εἰ καὶ μεγάλα δοκεῖ τὰ κατασχόντα ἡμᾶς δεινὰ, καὶ ὡς ἀληθῶς ἐστίν, ὅμως βουλομένων ἡμῶν τὰ δέοντα κρᾶττειν περισσόμεθα πάντων. Ἔσται δὲ τοῦτο πῶς; ἦν μικρὸν ἀνανήψαντες καὶ εἰς ἑαυτοὺς γενόμενοι, τὴν πρὸς Λατίνους ἐχθραν ὡς φθοροποιὸν καὶ πάσης λύμης πρόξενον ἀποκρουσώμεθα, ἀδελφικῶς τε πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες κατὰ τὴν τῶν μελῶν συμφωνίαν, τὴν εἰρήνην ἣν παρὰ τοῦ σωτῆρος ὡς καλὴν παρακαταθήκην παρελάβομεν διατηρήσωμεν ἀδιάλυτον καὶ ἀδιάβλητον, καὶ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ὡς θεσμοδέστειραν καὶ μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιγνώμεν, εἰς ἣν οἱ πάλαι ἐπὶ πάσῃ ἰδέᾳ ἀρετῶν διαπρέψαντες τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιῶν ποιμένες τε καὶ διδάσκαλοι ὡς εἰς ὄρμον καὶ λιμένα σωτήριον ἐνήγοντο· οὐδὲ δὴ αἰτίας ἔξεστιν ἡμῖν πλάττειν κατὰ τῶν Λατίνων καὶ ἐγκλήματα, ἐρυθριῶσι τάχα τὸ δοκεῖν ἄνευ αἰτίας μισεῖν· ὥσπερ γὰρ ὑμῖν τε καὶ αὐτοῖς μία πίστις ἐστίν καὶ βαπτίζόμεθα πάντες ὡς

παρὰ τοῦ Κυρίου παρελάβομεν, εἰς δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ἀπάντων κύριος, οὕτω δὴ καὶ ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ τὸν αὐτὸν δοξάζομεν, ταῖς αἰταῖς δεήσασαι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ προσφέροντες, ἵνα εὐμενῆ καὶ εὐδιάλλακτον τὸν Θεὸν ἀπεργασώμεθα· τοῦτι δὲ καὶ τοῖς πᾶσι κατάδηλον ἔσται ἐκ τοῦ παρόντος βιβλίου, ὅπερ ἐγὼ μηδενὸς πόνου φεισάμενος, ἀλλὰ νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τοῖς τῶν δυτικῶν τε καὶ ἀνατολικῶν ἀγίων πατέρων βίβλοις προσδιατρέψας, οἶά τις μέλιττα τὰ κάλλιστα καὶ χρησιμώτατα πρὸς ταύτην τὴν καλὴν καὶ θεάρεστον ἔνωσιν καὶ συμφωνίαν συλλεξάμενος εἰς φῶς ἐξέδωκα χρησταῖς ἐποχούμενος ἑλπίσιν, ὡς αὐτὸ οἶά τις γέφυρα γενήσεται πρὸς τὸν καλὸν σύνδεσμον τῆς τε Ἀνατολικῆς καὶ τῆς (σ. 134) Δυτικῆς ἐκκλησίας· κἂν τοῦτο ποιήσωμεν καὶ οὕτω φρονήσωμεν οὐ μόνον τῶν κακῶν τούτων ἀπαλλαγώμεθα, τὴν παλαιὰν λαμπρότητα ἀπολαβόντες, καὶ τὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας (Θεοῦ εὐδοκοῦντος) ὀρθῶς προχωρήσει, τὴν ἑαυτῆς εὐπρέπειαν καὶ καταστολὴν ἐπενδυσασμένης, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἐναρξόμεθα ἐπαπολαῦσαι τῆς ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένης ἡμῖν ἐν οὐρανοῖς μακαριότητος. Ἐρρωσθε.

Ἰανουαρίον 16, 1928